

9 bis - Zonde, wet, evangelie: Exodus 34

Exodus 34 maakt deel uit van een spannend geheel. Het is een van die basisteksten waar we leren over hoe God omgaat met zonde. Het is echter wel een tekst die verduidelijking nodig heeft.

Ex 32 vertelt hoe Mozes al lang op de berg was om de twee tafelen met **'de wet'** te ontvangen, en het ongeduldige volk zich zwaar **bezondigt** door het maken van een gouden kalf.

In Ex 33 zien we hoe Mozes, totaal ontmoedigd, vraagt aan God om toch nog mee te gaan en ook smeekt hij om God te kunnen zien. Dit kan echter niet zomaar. Uiteindelijk zou 'Gods majesteit' aan Mozes voorbijgaan terwijl hij in een rotsholte schuilt.

In Ex 34 lezen we hoe Mozes gevraagd wordt om nieuwe stenen platen uit te hakken en God voegt eraan toe: *"ik zal op die platen de geboden schrijven die ook op de eerste stonden, die jij stukgegooid hebt."*

Vanaf v.5 krijgen we dan de beschrijving van hoe God aan hem voorbijgaat: *"De Heer ging aan hem voorbij en riep: Here, Here, God, barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw, die goedertierenheid bestendigt aan duizenden, die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar (de schuldige) houdt Hij zeker niet onschuldig, de ongerechtigheid der vaders bezoekende aan kinderen en kindskinderen, aan het derde en vierde geslacht."* (34:6-7)

De WET

"ik zal op die platen de geboden schrijven die ook op de eerste stonden, die jij stukgegooid hebt." - Ex 34:1

Het kader waarin alles zich afspeelt heeft te maken met 'de wet'. Het volk had Egypte verlaten, maakt een omweg via de Sinaï en ontvangt daar de **TORAH** (onderwijzing, onderricht - van het werkwoord: de weg tonen). Het was de bedoeling om naar Kanaän te trekken en daar te bouwen aan een heel nieuwe en goede samenleving. Daarvoor was goede raad zeker welkom. Het woord 'geboden' in Ex 34:1 is eigenlijk het woord **'DEVARIM'**, van **DABAR** (woord, actie, gebeurtenis). Niet zomaar 'geboden' dus, wel raadgevingen "om het goed te hebben (TOV)" / "opdat het u wélga" in het land (zie Deut 5; 6). Een interessante parallel vind je in Deut 6: *"Doe wat recht en goed is in de ogen des Heren, opdat het u wèl ga."* De geboden houden heeft te maken met 'doen wat recht en goed is'.

De 'wet' wordt ook gesitueerd in het kader van het 'verbond' (zie 34:10, 27-28): een samenwerking om er iets goeds en moois van te maken. Trouwens, de eerste keer dat DABAR voorkomt in de Bijbel, is in Genesis 9, wanneer God een verbond sluit met Noach.

EVANGELIE - goed nieuws?

In de aanloop naar Gods 'verschijning' komt in Ex 33 tot zeven keer toe het woord **'genade'** voor. Geen onverdiende gunst, wel fundamentele welwillendheid of goedgunstigheid. *"Ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken"* (33:19): De Joodse commentator Rachi verklaart: *"God toon genade zelfs aan wie het niet verdient. Genade is vrij en niet afdwingbaar."*

Over nu naar Exodus 34:6,7 - waar Gods naam (SHEM = iemands diepe wezen of eigenheid) wordt uitgeroepen. Het eerste luik van de tekst ziet er geweldig uit. Het begint met die dubbele vermelding van Gods verbondsnaam. **JHWH** (HEER), de naam waarmee God bekendmaakt dat Hij 'er bij wil zijn', als Bondgenoot. De 11de - eeuwse Joodse commentator Rashi verklaart die tweevoudige vermelding zo: *"De eerste keer voordat de mens zondigt, de tweede keer erna."* Alsof God wil aangeven dat Hij dicht bij de mens wil zijn, ook - en misschien vooral! - wanneer het fout loopt...

Bovendien wemelt het van de positieve eigenschappen. In het Hebreeuws zijn sommige woorden dan nog sterker dan in het Nederlands! Ga maar na:

Barmhartig: intens en teder liefhebben zoals een moeder haar zuigeling liefheeft (De stam komt van het Hebreeuwse 'baar-moeder of moederschoot') - Zie ook Jesaja 49:14-16. Hier wordt op een ontroerende 'vrouwelijke' manier over God gesproken...

Genadig: welwillend en goedgunstig zijn; het beste met iemand voorhebben... Letterlijk: zich welwillend naar iemand toebuigen. Of ook: bij iemand je kamp of je tent opslaan, wat aangeeft dat je zijn of haar gezelschap op prijs stelt.

"Kan een vrouw haar zuigeling vergeten of harteloos zijn tegen het kind dat zij droeg? Zelfs al zou zij het vergeten, ik vergeet jou nooit. Ik heb je in mijn handpalm gegrift."
Jesaja 49:15

Lankmoedig: geduldig, tegenovergesteld aan impulsief reageren op beledigingen... (in het Hebreeuws: grote of lange neusgaten hebben. Wanneer iemand kwaad wordt gaan soms de neusvleugels trillen...).

Goedertierenheid / goedheid: 'CHESED' (2x) - goed zijn, gehecht zijn, liefhebben

Trouw: waarachtigheid, loyaliteit; op iemand kunnen rekenen; vasthouden aan de goede relaties. In het Hebreeuws komt dit begrip van het beeld van een moeder of min die de baby stevig in haar armen houdt om borstvoeding te geven. Een intense relationele band.

Bovendien staat er dat God niets liever wil dan **vergeven** (letterlijk: opheffen, opnemen, wegnemen, dragen).

Is er meer nodig om iemand te overtuigen dat dit GOED NIEUWS - EVANGELIE is?

ZONDE?

Het begrip 'vergeven' suggereert duidelijk dat er zonde in het spel is. In het geval van Israël was dit onmiskenbaar. De hele episode heeft te maken met het gouden kalf. Mozes twijfelt, maar smeekt om vergiffenis voor het volk.

Hier maakt God zich bekend als een God die bereid is om te vergeven. De Hebreeuwse werkwoordsvorm duidt op een handeling die blijft duren. En om twijfel geen greintje kans te geven, worden niet minder dan drie woorden gebruikt om de zonde aan te geven die God wil vergeven:

- ✓ **Ongerechtigheid** (AWON): van het werkwoord 'niet recht zijn, verwrongen zijn, verdraaid zijn', of actief: verdraaien, verwringen, verderven, misvormen.
- ✓ **Overtreding** (PESHA): rebellie, opstand, de wet overtreden
- ✓ **Zonde** (CHATTA'AH): het doel missen, de weg verlaten

Drie basiswoorden voor zonde... die kunnen vergeven worden. Denk dus nooit dat iets niet vergeven kan worden! Ook dit is EVANGELIE, toch?

MAAR...

Nu komt het natuurlijk! Als puntje bij paaltje komt gaan de poppen aan het dansen. Zo lijkt het toch.

Natuurlijk kun je de tegenstelling benadrukken tussen "genade aan duizenden" en straf voor drie of vier generaties. In de praktijk echter hebben wij juist te maken met die enkele generaties (ouders, grootouders, kinderen, kleinkinderen). En dat is toch niet eerlijk! Trouwens, zegt God zelf niet in Ezechiël 18 dat kinderen niet mogen boeten voor de fouten van de vaders en vice versa? Enkele verduidelijkingen dringen zich op:

Maar: In het Hebreeuws is dit de letter VAV. Die kan vertaald worden als 'maar' of als 'en'. Ofwel krijg je een scherpe tegenstelling (waardoor al het positieve daarvoor tenietgedaan wordt) ofwel een voortzetting van de voorafgaande gedachtegang, en dan kan wat volgt ook positief verstaan worden.

De schuldige niet onschuldig houden: Het woord 'schuldige' staat niet in de grondtekst, dus daar ligt de nadruk niet. 'Onschuldig' betekent: puur, rein, helder. Natuurlijk kan God de ogen niet sluiten en zeggen dat er helemaal niets aan de hand is als er wel een en ander misloopt en mensen zichzelf en elkaar kapotmaken. Als 'genade' inderdaad betekent 'het beste voorhebben', dan sta je daar niet onverschillig tegenover, maar ben je er bezorgd om!

Drie, vier geslachten: Soms moeten we de moed hebben om de dingen onder ogen te zien. Mijn stommiteiten (zonde) berokkenen mij schade. Maar niet alleen mij, ook mijn vrienden, mijn naasten, mijn ouders, mijn kinderen. Soms is dit heel flagrant (denk maar aan de 'drug-baby's'), soms is dit minder duidelijk maar daarom niet minder reëel! Daarom is het belangrijk om verder te leren te kijken dan onze neus lang is...

De bezoeker van ongerechtigheid

Het punt waar alles om draait is natuurlijk Gods reactie. De tekst stelt dat hij de ongerechtigheid 'bezoekt'. Sommige bijbelversies schrijven 'vergelden' (HSV), 'laten boeten' (NBV, GNB), 'verhalen op' en zelfs gewoon 'straffen' (BGT). Andere vertalers opteerden voor: 'kinderen zijn de dupe'. Een groot verschil...

In het Hebreeuws zijn er enkele woorden die kunnen vertaald worden als 'straffen'. Hier wordt echter het werkwoord **PAQAD** gebruikt: (be)zoeken, tellen, acht slaan, aandacht geven aan. Natuurlijk kun je denken aan: op de loer liggen, nauwlettend in de gaten houden, een dagboek bijhouden van alle fouten die iemand maakt. Wat doe je dan echter met wat we daarnet lazen, nl. dat God niets liever wil dan **vergeven** (opheffen, opnemen, wegnemen, dragen), zelfs de verschillende soorten 'zonde'?

En wat doe je met teksten als Ezechiël 18 (bv. vers 20) waar uitgebreid wordt beschreven dat kinderen niet mogen boeten voor de zonden van hun ouder?

Het werkwoord PAQAD komt echter vaker voor in het verhaal van God met zijn volk. Enkele voorbeelden uit de context van Exodus waar de positieve basisbetekenis duidelijker wordt (de vertaling van **PAQAD** is onderlijnd):

- **Ex 3:16,17:** Ik heb gezien... ik zal u uit Egypte halen!
- **Ex 4.31:** Mozes heeft tekenen gedaan... nu geloofden ze dat de Heer had acht geslagen (NBG) / oog gekregen had voor (NBV) / zich hun lot had aangetrokken (NBV21)... en dat hij reddend tussenbeide zou komen. God 'sloeg acht' (PAQAD) op zijn volk in Egypte. Het gevolg was een bevrijdend optreden!
- **Jeremia 23.2:** hier staat PAQAD (opzoeken, zorg dragen voor) in tegenstelling tot het negatieve verstrooien, verderven en verstoten.

Een belangrijke tekst vind je in **Jeremia 32:18**. In hoofdstuk 31 geeft de profeet aan dat God in een hele sombere tijd een 'nieuw verbond' wil sluiten met zijn volk. Een positieve kijk dus op de toekomst en op de relatie tussen God en zijn volk. In hoofdstuk 32 heeft Jeremia het over hoop en vergiffenis (de profeet schreef op het moment dat Israël diep gevallen was en Babylon Jeruzalem belegerde...).

Jeremia citeert Exodus 34:6,7 bijna letterlijk. Alleen, niet het woord **PAQAD** wordt gebruikt, wel **SHALAM** (daar zie je 'shalom' / 'vrede' in!) : wat God wil is niet zozeer straffen dan wel vrede en herstel brengen. Alleen moet de mens dit ook zelf willen, anders komt er natuurlijk geen vrede...

Conclusie: EVANGELIE!

Vaak hebben mensen een totaal verkeerd beeld, zowel van zonde als van God. Zonde wordt erg gevonden omdat de nadruk wordt gelegd op ongehoorzaamheid, smaad van God, en dus wil God straffen, als een feodale heer die in zijn eer is gekrenkt. Zonde is echter erg omdat de gevolgen vaak zo pijnlijk zijn. Het kwetst, brengt scheiding, maakt kapot. TOV wordt onmogelijk, voor ons en voor al wie erbij betrokken is (ouders, kinderen, kleinkinderen, naasten, ...). En juist daarom kan God de ogen niet sluiten en zeggen: ach, het geeft niet. Juist daarom wil Hij '**PAQAD**', niet straffen, maar ons bezoeken, naderbij komen, de hand reiken en inspanningen doen om bevrijding en herstel te bewerken. Wanneer ik als mens in de fout ga, dan is er 'werk aan de winkel' om dingen weer goed te maken.

De profeet Jesaja (Jes 55:5-6) geeft aan dat God anders is dan wij, mensen. Vaak wordt de idee van Gods 'verhevenheid' benadrukt. De profeet geeft echter aan dat God vooral anders is omdat Hij, in tegenstelling tot ons mensen, 'ruimhartig wil vergeven'! EVANGELIE!

- De studie zegt dat **TORAH** eerder "onderwijzing" of "wegwijzing" voor een goed leven betekent dan louter "wet". Wat verandert dit aan ons verstaan van Gods geboden? Zie ik Gods wet vooral als gebod en beperking, of als onderwijzing "opdat het mij wélga"?
- In Exodus 34 worden **Gods positieve eigenschappen** uitvoerig genoemd. Wat spreekt jou het meeste aan? Waarom onthouden mensen toch vaak vooral het gedeelte over schuld en straf?
- **Zonde** wordt beschreven als verwringen, opstand en het doel missen. Welke van die drie omschrijvingen raakt mij het meest? En wat vinden jullie van de gedachte dat zonde vooral ernstig is omdat ze beschadigt, scheiding brengt en TOV onmogelijk maakt? Kunnen jullie voorbeelden geven van keuzes waarvan de gevolgen meerdere generaties raken?
- Hoe kunnen we recht doen aan beide kanten: God vergeeft graag, maar Hij doet niet alsof kwaad geen kwaad is? Wat is het verschil tussen vergeven en goedpraten? En waar past het begrip 'verantwoordelijkheid'?
- Hoe vermijden we dat zulke teksten gebruikt worden om mensen **schuldgevoelens** aan te praten? Hoe kunnen we iemand helpen die gebukt gaat onder schuldgevoelens?
- De studie maakt onderscheid tussen "straffen" en "bezoeken/aandacht geven" bij het woord PAQAD. Wat doet dat met jullie godsbeeld?
- Wat betekent het praktisch dat God "de ongerechtigheid bezoekt" met het oog op herstel? Moeten of kunnen wij meewerken aan herstel? Zo ja, hoe?
- Hoe kunnen wij als geloofsgemeenschap een plaats zijn waar zonde ernstig genomen wordt zonder mensen vast te zetten in schuld?
- Wat betekent "ruimhartig vergeven" concreet in relaties, gezin, kerk of samenleving?

